

УДК 159.96.616.89

<https://doi.org/10.31891/PT-2023-2-13>

Ліана СПИЦЬКА

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

<https://orcid.org/0000-0002-9004-727X>

e-mail: liana.spytska@ukr.net

ПСИХОПАТІЯ: МІФ ЧИ БОЖЕВІЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ?

Головною метою даного дослідження є вивчення такого особистісного розладу як психопатія. В статті коротко поданий історичний аналіз про виникнення та розвиток поняття «психопатія». При дослідженні даного питання було проведено опитування, та використано такі наукові методи: структурно-функціональний та діалектичний методи, метод синтезу, логічного та порівняльного аналізу та метод узагальнення. Результатами даного дослідження є детальний аналіз психопатичного розладу особистості, а також підтвердження, що нині психопатія існує, однак розуміння, визначення, та навіть назва змінилися. Практичне значення роботи полягає у використанні її результатів в навчальних закладах та наукових дослідженнях для вивчення психопатії.

Ключові слова: психологічний розлад; дисгармонізація; душевна хвороба; розлад особистості; індивід.

Liana SPYTSKA

Volodymyr Dahl East Ukrainian National University

PSYCHOPATHY: MYTH OR CRAZY REALITY?

Over the past few years, there has been a growing interest in researching and understanding psychopathy. This is mainly due to the fact that there has been an increase in the number of cases where individuals exhibit personal anomalies, leading to various behavioral disorders and causing significant damage to social interactions. These disorders not only cause immense harm to the individual but also create negative impacts on the social environment, including their family, friends, and colleagues. The main goal of this study is to study such a personality disorder as psychopathy. The article briefly presents a historical analysis of the emergence and development of the concept of "psychopathy". When researching this issue, a survey was conducted, and the following scientific methods were used: structural-functional and dialectical methods, the method of synthesis, logical and comparative analysis, and the method of generalization. The main task of this study is the study of etiology, analysis of characteristic signs, symptoms of psychopathy, as well as the study of classification according to the International Classification of Diseases of the tenth and eleventh revisions, and based on this, to highlight what is really related to psychopathy, and which representations are stereotyped. The results of this study are a detailed analysis of psychopathic personality disorder, as well as confirmation that psychopathy exists today, but the understanding, definition, and even the name have changed. The practical significance of this work is that all theoretical provisions, conclusions and recommendations can be used in educational institutions by teachers and students to improve knowledge about such a psychological feature of a person as psychopathy, as well as by other scientists for a more detailed study of this psychological disorder.

Keywords: psychological disorder; disharmonization; mental illness; personality disorder; individual.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Психопатія являє собою складний і небезпечний психологічний розлад, який потребує детального вивчення та розуміння. Несприятливий вплив цього розладу на саму особистість та її оточення робить його важливим об'єктом наукового дослідження. Проте, у зв'язку зі зміною поглядів і термінології на цей розлад, існує необхідність у детальному аналізі різних підходів та розуміння цього поняття в різні епохи, а також у вивченні його сучасних аспектів. Актуальність вивчення даної теми полягає в тому, що психопатія є однією з багатоаспектною та значущою, однак недостатньо дослідженою проблемою сучасної психіатрії.

Аналіз досліджень та публікацій

Відповідно до досліджень E. Viding та R. McCrory [12], особистісні розлади, в тому числі й психопатії, є складними до розуміння та класифікації, оскільки особистість є багатокомпонентним поняттям, що охоплює такі характеристики як характер, поведінкові здібності, темперамент тощо. Відповідно до досліджень J. McMillan [9], «психопатія» – це застаріла дефініція «розладу особистості», яку використовували за часів Радянського Союзу, та вважали психопатію вродженою патологією, яка характеризувалася неповноцінністю нервової системи, й виникала у плоду під час пологів.

Точних причин появи та розвитку психопатії вчені не виявили. Однак, S. A. De Brito et al. [5] провели відповідні теоретичні дослідження та виявили, що психопатія виникає на підґрунті вроджених або набутих в ранньому віці відхилень вищої нервової системи та формується під впливом соціальних умов розвитку особистості, до яких слід віднести неправильне виховання, психологічні травми, навколишнє середовище та ін. Психопатичний розлад полягає у більшому виявленні негативних рис, таких як: відсутність здатності до співпереживання, безсердечність, егоїзм, брехливість, демонстрація неправдивих емоцій. G. Adshead та G. McGauley [1] дослідили поширеність психопатій серед населення планети, та встановили, що показник становить приблизно 1-2%.

Існують інші позиції розуміння психопатії. Так, C. Garofalo та C. Neumann [7] ототожнюють психопатію з соціопатією та характеризують її як здатність особи до брехні, омани, маніпуляцій, крадіжок, нехтуванню моральних правил, норм і законів. Відповідно до досліджень A. Baskin-Sommers та I. Brazil [3], психопатія є результатом

порушення роботи інтелекту особи та впливає на характер і мотивацію людини.

Головним завданням даного дослідження є вивчення такого психологічного особистісного розладу як психопатія, дослідження характерних ознак, симптомів та основних видів.

Формулювання цілей статті

Метою даного дослідження є детальне вивчення психопатичного розладу, аналіз основних ознак, а також помилкових уявлень про розлад, і на основі цього виділити, що насправді стосується психопатії, а що є стереотипом.

Виклад основного матеріалу

У ході дослідницької роботи було проведено тестування. Це відбувалося в одному з медичних центрів Києва. До експерименту було залучено 40 осіб, з них 20 чоловіків та 20 жінок. Всі учасники експерименту дали письмову згоду на участь. Основою тестування був оцінювальний лист Р. Хайєра (PCL – R). Він складається з 20 питань. Всього можна набрати 40 балів. Оцінювання учасника відбувається за такими критеріями: паразитичний спосіб життя, патологічна брехня, шахрайство, схильність до проміскуїтету (сексуальна нерозбірливість), схильність до нудьги, емоційна обмеженість, відсутність почуття співпереживання, слабкий самоконтроль, безвідповідальність, підліткові судимості. За кожен критерій ставиться від 0 до 2 балів залежно від того, як яскраво виражена якість. Якщо ознаку спостерігають – 2 бали; якщо вона мабуть є – 1 бал; якщо її немає, то 0 балів. Особи, які набирають 30 і більше балів вважаються психопатами. Особам, що отримали від 20 до 30 балів, притаманні психопатичні характеристики. Загалом на проходження тесту кожен учасник в середньому витратив 40 хвилин. Суть даного опитування полягала в перевірці гіпотези, що психопатія зустрічається у чоловіків частіше, ніж у жінок (див. рис. 1-2).

Вважається, що психопатія формується під впливом вроджених або ж набутих причин. У процесі тестування приблизно 75% учасників, що набрали понад 30 балів, стверджували, що не мали важких життєвих ситуацій, які б могли вплинути на психічну діяльність. Отже, можна припустити, що на формування психопатій вплинули вроджені причини (спадковість, наявність особистісних розладів у близьких родичів, патологія вагітності, важкі пологи, хворобливе дитинство тощо). Інші учасники, що набрали понад 30 балів, зазначали, що були з малозабезпеченої сім'ї. Отже, на формування психопатії вплинуло,

наприклад, неправильне виховання. Що стосується групи осіб, що набрали від 20 до 30 балів, то більшість учасників пережили важку життєву ситуацію, що негативно вплинула на їхній психічний стан. Також слід припустити, що з плином часу психопатичні риси можуть яскравіше проявитися в учасників, що отримали від 20 до 30 балів, тому, при повторному тестуванні цих учасників результати можуть кардинально змінитися.

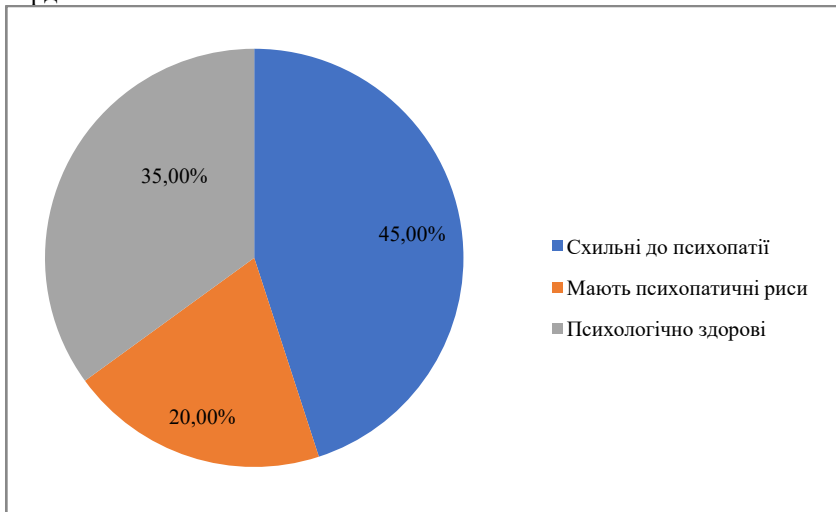

Рис. 1. Результати тестування чоловіків, %

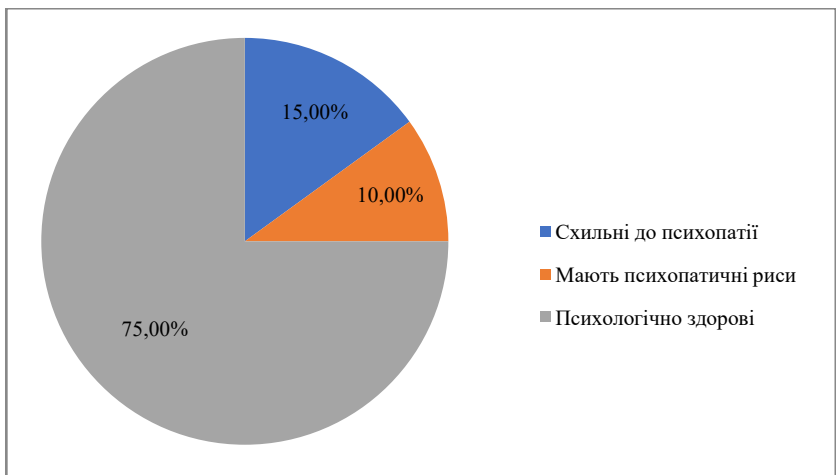

Рис. 2. Результати тестування жінок

Відповідно до вищезазначеного слід зауважити, що дані результати не є точними, оскільки слід зважати на похибку вимірювання. На початкових стадіях доволі важко визначити наявність психопатичного розладу. У такому випадку слід припустити, що кількість осіб, які мають психопатію значно більша, ніж була виявлена. Отже, результат експерименту показав, що у чоловіків психопатія частіше проявляється, ніж у жінок. G. Adshead та G. McGauley [1] провели подібне дослідження та дійшли висновку, що дана закономірність пов'язана з тим, що у чоловіків частіше проявляється ген підвищеної агресивності, який знаходиться в X-хромосомі.

Що стосовно діагностування та лікування психопатій, то як і інші хвороби, вона має різні ступені тяжкості. Ступінь тяжкості впливає на успішність визначення та терапію. В першу чергу терапія психопатій залежить від самого пацієнта, від його здатності формувати прихильність та тяжкість патології суперєго. Формування прихильності полягає в здатності пацієнта побудувати справжній емоційний зв'язок із психотерапевтом. Складність лікування психопатій полягає в тому, що словам пацієнта треба вірити, однак велика ймовірність, що він обманює психотерапевта. Розв'язати питання правдивості інформації не так просто. У терапевтичному процесі пацієнт має визнавати свою відповідальність, бути чесним та усвідомлювати природу своїх труднощів. Як правило, психотерапія допомагає лише особам молодого віку, які ще недостатньо впевнені у собі та у своєму виборі, мають труднощі при формуванні соціальних відносин [6].

Роль медикаментозного лікування ще до кінця не визначена, оскільки в одних випадках медикаменти не дають ніякого результату, а в інші свідчать про користь антидепресантів, нормолітиків та антипсихотиків при лікуванні особистісних розладів. Тривалий час вважали, що розлади особистості не лікуються. На сьогодні є дані, що, навіть у найтяжчих випадках у поєднанні з медикаментами, психотерапевтичні процеси є неефективними [10]. Важливе значення має раціональна психотерапія. Вона полягає у працевлаштуванні пацієнта з урахуванням всіх психопатичних особливостей, індивідуальному підході в колективі та застосуванні психотерапевтичної тактики в діагностичному та лікувальному процесі. Широкого значення набула терапія, розроблена М. Лінєхан, що має назву діалектична поведінкова терапія (DBT) [4]. Основною ідеєю даної терапії є гіпотеза про те, що підґрунтям особистісного розладу є нездатність контролювати свої негативні емоції. Такий підхід став популярним через те, що дана психотерапія зменшує ризик

суїцидальної, агресивної та само знищувальної поведінки, а також знижує емоціональність організму під час стресу [11].

Отже, відповідно до вищезазначеного слід виділити, що психопатії як хвороба існує, однак термін «психопатія» є застарілою, який використовували ще за радянських часів, ще до переходу на Міжнародну класифікацію хвороб 10-го перегляду (МКХ10) в 1997 році. З набрання чинності Міжнародної класифікації хвороб одинадцятого перегляду замість поняття «психопатія» використовують термін «розлад особистості». До цього моменту ці два поняття вважалися синонімами. Психологічні розлади чи захворювання не означають, що люди божевільні, однак вони становлять певну загрозу для оточення без належної терапії. Багато осіб з психопатичними розладами живуть поряд з нами, і ми цього не усвідомлюємо.

Відповідно до досліджень поширеність психопатії серед населення Землі становить приблизно 1-2%. Є дані, що поширеність психопатій серед населення значно більша. Як стверджують М. Jurjako та L. Malatesti [8], розповсюдженість особистісного розладу становить від 5 до 15%. З дослідженням вченого варто погодитися, оскільки 1-2% – це малий показник.

Існує позиція, що психопатія прирівнює до соціопатії. Дослідивши дане питання, С. Garofalo та С. Neumann [7] пояснюють, що дані психологічні розлади характеризуються здатністю особи до брехні, омани, маніпуляцій, крадіжок, нехтуванню моральних правил, норм та законів. Дане уявлення про психопатію є хибним. В американському «Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)» [2] зазначається, що психопатія та соціопатія є синонімічними назвами особистісного антисоціального розладу. Більша частина уявлень стосовно психопатів неправильні або ж некоректні. Однак, з плином часу розуміння психопатії змінюється, збільшується кількість наукових спостережень, за допомогою яких вивчають даний розлад особистості. Згідно з гіпотезою С. Patrick [10] про «успішну психопатію» існують психопати, які не є злочинцями, як заведено вважати в суспільстві.

Отже, нині важко запобігти появам антисоціальних розладів. Належне виховання, нормальний спосіб життя батьків, сприятливі умови існування допоможуть дитині сформуватися здоровою особистістю, у якої не будуть формуватися психопатичні риси.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Отже, психопатія – це вроджена або набута особливість психологічного стану особистості, яка характеризується нестійкістю

психологічних процесів та дисгармонійністю, та виникає на підґрунті вродженої неповноцінності вищої нервової діяльності чи порушенні її розвитку.

Психопатія як хвороба існує, однак більшість уявлень є стереопитними. Термін «психопатія» є застарілою назвою, який використовували ще за часів Радянського Союзу, до переходу на Міжнародну класифікацію хвороб 10-го перегляду (МКХ-10). У МКХ-10 прямого діагнозу психопатія як такої не існує, а замінюється терміном «розлад особистості». У чинному МКХ-11 можна знайти розділ «розлади особистості й пов'язані з ними риси», що містить два класи «розлад особистості» та «домени особистісних рис». Однак, нова версія МКХ пропонує принципово новий підхід до розуміння та класифікації особистісних розладів.

У ході дослідження даного питання було проведено тестування, для того, щоб перевірити гіпотезу, що психопатія зустрічається у чоловіків частіше ніж у жінок. Результат показав, що дана теорія є актуальною. Так 45% з опитуваних чоловіків, згідно з тестуванням, виявилися психопатами, а жінок лише 15%. Також, 20% чоловіків мали психопатичні риси у поведінці, тоді як жінок було лише 10%. Слід вважати, що на початкових етапах психопатію важко виявити, тому дані показники не є точними.

Наукова новизна даного дослідження полягає в тому, що вперше було детально проаналізовано реальні та стереотипні уявлення про психопатію, та досліджено як розуміли поняття «психопатія» в різні часи. В подальших дослідженнях вченим необхідно звернути більшу увагу на вивчення причин появи та розвитку психопатії, а також визначити точне тлумачення поняття «психопатія».

Література

1. Adsheed, G., McGauley, G. 2020. Psychotherapy of psychopathic disorders. In: *The Wiley International Handbook on Psychopathic Disorders and the Law* (pp. 835-863). Hoboken: John Wiley & Sons Ltd.
2. American Psychiatric Association. 2013. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)*. Washington: American Psychiatric Publishing.
3. Baskin-Sommers, A., Brazil, I.A. 2022. The importance of an exaggerated attention bottleneck for understanding psychopathy. *Trends in Cognitive Sciences*, 26(4), 325-336.
4. Crego, C., Widiger, T.A. 2022. Core traits of psychopathy. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 13(6), 674-684.
5. De Brito, S.A., Forth, A.E., Baskin-Sommers, A.R., Brazil, I.A., Kimonis, E.R., Pardini, D., Frick, P.J., Blair, R.J.R., Viding, E. 2021. Psychopathy. *Nature Reviews Disease Primers*, 7(1). <https://doi.org/10.1038/s41572-021-00282-1>
6. Deming, P., Heilicher, M., Koenigs, M. 2022. How reliable are amygdala findings in psychopathy? A systematic review of MRI studies. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, (142), 104875.

7. Garofalo, C., Neumann, C.S. 2021. Psychopathy and aggression: The role of emotion dysregulation. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23-24), 12640-12664.
8. Jurjako, M., Malatesti, L. 2021. The societal response to psychopathy in the community. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 66(15), 1523-1549.
9. McMillan, J. 2022. Re-appraising psychopathy. In: L. Malatesti, J. McMillan, P. Šustar (Eds.), *Psychopathy. History, Philosophy and Theory of the Life Sciences* (pp. 7-18). Cham: Springer.
10. Patrick, C.J. 2022. Psychopathy: current knowledge and future directions. *Annual Review of Clinical Psychology*, 18, 387-415.
11. Thomson, N. 2019. *Understanding psychopathy: The biopsychosocial perspective*. London: Routledge.
12. Viding, E., McCrory, E. 2019. Towards understanding atypical social affiliation in psychopathy. *The Lancet Psychiatry*, 6(5), 437-444.

References

1. Adshead, G., McGauley, G. 2020. Psychotherapy of psychopathic disorders. In: *The Wiley International Handbook on Psychopathic Disorders and the Law* (pp. 835-863). Hoboken: John Wiley & Sons Ltd.
2. American Psychiatric Association. 2013. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)*. Washington: American Psychiatric Publishing.
3. Baskin-Sommers, A., Brazil, I.A. 2022. The importance of an exaggerated attention bottleneck for understanding psychopathy. *Trends in Cognitive Sciences*, 26(4), 325-336.
4. Crego, C., Widiger, T.A. 2022. Core traits of psychopathy. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 13(6), 674-684.
5. De Brito, S.A., Forth, A.E., Baskin-Sommers, A.R., Brazil, I.A., Kimonis, E.R., Pardini, D., Frick, P.J., Blair, R.J.R., Viding, E. 2021. Psychopathy. *Nature Reviews Disease Primers*, 7(1). <https://doi.org/10.1038/s41572-021-00282-1>
6. Deming, P., Heilicher, M., Koenigs, M. 2022. How reliable are amygdala findings in psychopathy? A systematic review of MRI studies. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, (142), 104875.
7. Garofalo, C., Neumann, C.S. 2021. Psychopathy and aggression: The role of emotion dysregulation. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23-24), 12640-12664.
8. Jurjako, M., Malatesti, L. 2021. The societal response to psychopathy in the community. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 66(15), 1523-1549.
9. McMillan, J. 2022. Re-appraising psychopathy. In: L. Malatesti, J. McMillan, P. Šustar (Eds.), *Psychopathy. History, Philosophy and Theory of the Life Sciences* (pp. 7-18). Cham: Springer.
10. Patrick, C.J. 2022. Psychopathy: current knowledge and future directions. *Annual Review of Clinical Psychology*, 18, 387-415.
11. Thomson, N. 2019. *Understanding psychopathy: The biopsychosocial perspective*. London: Routledge.
12. Viding, E., McCrory, E. 2019. Towards understanding atypical social affiliation in psychopathy. *The Lancet Psychiatry*, 6(5), 437-444.